

За значението на българския елементъ въ и около Солунъ прѣзъ слѣдния XIV в. узнаваме отчасти отъ вѣститѣ за социално-религиознитѣ смутове на зилотитѣ и клането на висшата класа въ Солунъ. Видно мѣсто въ сиромашката партия на зилотитѣ въ Солунъ държали българитѣ, мѣстни занаятчи и прѣселници отъ околнитѣ села. Самъ Акиндинъ, единъ отъ най-виднитѣ полемисти по онова врѣме въ Византия и извѣстно врѣме водителъ на зилотитѣ въ Солунъ, билъ българинъ отъ Прилѣпъ, получилъ образованието си въ Солунъ.¹⁾

Прѣзъ дългото турско робство (Солунъ бѣ прѣвзетъ отъ турцитѣ въ 1430 г. по издайство на гръцки калугери) гръцката община въ Солунъ запази своята мощъ благодарение на множеството паметници въ града отъ гръцкото минало, множеството църкви, манастири, благодарение най-сетнѣ на гръцката търговия. Току-речи всичко българско, което попадаше отъ околноститѣ въ града, биваше погръчвано слѣдъ едно-двѣ поколѣния, и българщината никога не е могла да наддѣлѣ числено и културно на гърцитѣ. Гръцката колония въ Солунъ се е поддържала съ българска кръвъ, тъй както това е ставало до скоро врѣме и въ другитѣ крайморски гръцки колонии, въ Созополъ, Анхиало, Месемврия, Варна и пр.

При все това, централното и търговско положение на Солунъ можа да бѣде използвано отъ българщината въ Македония за нейни търговски и културни цѣли, когато прѣзъ XIX в. захвана възраждането на българския народъ. Първи бѣха българскитѣ еснафи въ Солунъ, които още около 1830 год. се загрижиха за българско келийно училище. Въ Солунъ се отвори първа българска печатница въ 1838 г. и тамъ се напечата покрай друго първата практична книга разговорникъ, която да улеснява по-събуденитѣ българи търговци при общението имъ съ гърци и турци. И слѣдъ като въ 1852 г. бѣ отворена друга печатница въ Солунъ, отъ българина Кирякъ Държиловичъ отъ Воденско, за печатене български книги съ гръцки букви, въ 1865 г. се отвори и дѣвическо българско училище, сетнѣ мжжко, отвори се най-сетнѣ българска църква. А когато прѣзъ пролѣтѣта 1876 г. сѣвернитѣ българи дигнаха Сръднегорското възстание, въ Солунъ сщеврѣменно се замисли и приготви новомакедонско българско възстание — Раз-

¹⁾ О. Tafraли, ibidem, 191, 193, 225 сл., 258, 269. — Докум., № 37.